

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

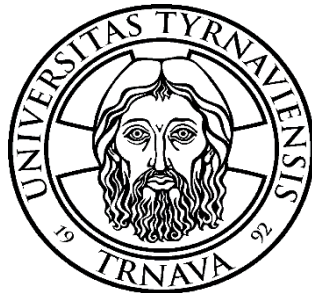
Doktorandská vedecká konferencia

JUVENILIA PAEDAGOGICA 2024
AKTUÁLNE TEORETICKÉ A VÝSKUMNÉ OTÁZKY
PEDAGOGIKY V KONCEPTOCH DIZERTAČNÝCH PRÁČ
DOKTORANDOV

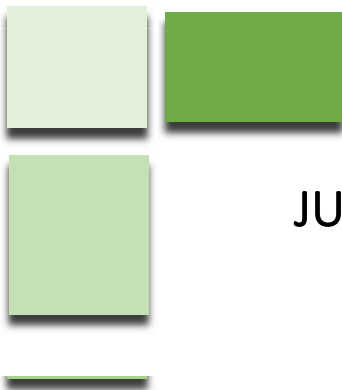
14. ročník
09. február 2024

Trnavská univerzita v Trnave

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogických štúdií

JUVENILIA PAEDAGOGICA

2024

*Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky
v konceptoch dizertačných prác doktorandov*

Zborník príspevkov z konferencie s medzinárodnou účasťou

konanej dňa 9. 2. 2024

pod záštitou dekanke Pedagogickej fakulty

EDITOR: doc. PhDr. Andrej RAJSKÝ, PhD.

prof. Mgr. Klára ŠEĎOVÁ, PhD.

prof. PhDr. Ing. Blanka KUDLÁČOVÁ,
PhD.

prof. Ing. Veronika STOFFOVÁ, CSc.

Dr. h. c. prof. PhDr. Viktor LECHTA, PhD.

prof. PhDr. Rastislav NEMEC, PhD.

doc. Ing. Viera PETERKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Mária BELÁKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Naďa BIZOVÁ, PhD.

doc. Mgr. Martin BRESTOVANSKÝ, PhD.

doc. PaedDr. Martin DOJČÁR, PhD.

doc. PaedDr. Jana FANČOVIČOVÁ, PhD.

doc. PhDr. Božena HORVÁTHOVÁ PhD.

doc. Mgr. Pavol JAKUBČIN, PhD.

doc. Mgr. Erika JURÍKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Jana LABUDOVOVÁ, PhD.

doc. PhDr. Gabriela MAGALOVÁ, PhD.

doc. Mgr. Dana MASARYKOVÁ, PhD.

doc. PaedDr. Ľubica PREDANOCYOVÁ,
PhD.

doc. Ing. Ildikó PŠENÁKOVÁ, PhD.

doc. PhDr. Andrej RAJSKÝ, PhD.

Mgr. Eva BAČKOROVÁ, PhD.

PaedDr. Jana BALÁŽOVÁ, PhD.

Mgr. et Mgr. art. Zuzana BRANIŠOVÁ,
ArtD.

Mgr. Zuzana DANIŠKOVÁ, PhD.

PaedDr. Janette GUBRICOVÁ, PhD.

Mgr. Peter GUĽAS, PhD.

Mgr. Ing. Roman HORVÁTH, PhD.

Mgr. Adrián KOBETIČ, PhD.

PhDr. Lucia KOČIŠOVÁ, PhD.

PhDr. Peter KUSÝ, PhD.

PhDr. Andrea LETAŠIOVÁ, PhD.

Mgr. Kristína LIBERČANOVÁ, PhD.

Mgr. Romana MARTINCOVÁ, PhD.

PhDr. Ivana ŠUHAJDOVÁ, PhD.

Ing. Milan ŠTRBO, PhD.

Mgr. Marek WIESENGANGER, PhD.

Hlavní recenzenti:

Dr. h. c. prof. PhDr. Viktor LECHTA, CSc.
doc. PaedDr. Martin DOJČÁR, PhD.

Recenzenti:

prof. PhDr. Rastislav Nemeč, PhD., prof. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D., doc. PhDr. Viera Glosíková, CSc., doc. RNDr. Sergej Il'kovič, PhD., Dr.h.c. doc. PaedDr. Vladimír Šebeň, PhD., PhDr. Nella Mlsová, Ph.D., doc. PaedDr. Jana Javorčíková, PhD., doc. PaedDr. PhDr. Miroslav Škoda, PhD., MBA, prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc., doc. Mgr. Jana Pastorková, ArtD., Dr. h. c. prof. PhDr. Monika Mačkinová, PhD., doc. PaedDr. Jana Lopúchová, PhD., prof. PhDr. Miriam Niklová, PhD., prof. PaedDr. Zdena Kráľová, PhD., doc. PaedDr. Karel Neubauer, PhD., doc. PhDr. Mário Dulovics, PhD., doc. PhDr. Zuzana Petrová, PhD., doc. Mgr. Erika Juríková, PhD., prof. PaedDr. Jiří Luska, CSc., doc. Mgr. Róbert Stojka, PhD., doc. PhDr. Martina Fasnerová, Ph.D., prof. PhDr. Mária Potočárová, PhD., prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc., doc. Mgr. Jitka Géringová, Ph.D., Mgr. Miroslav Hašek, Ph.D., doc. Mgr. Jaroslav Šrank, PhD., prof. Mgr. Pavol Matula PhD., doc. PaedDr. Branislav Antala, PhD., doc. PaedDr. Mária Slavičková, PhD., prof. PhDr. Jozef Malach, CSc., prof. Vladimír Havlík, PhD., prof. Mgr. Vladimír Havlík, PhD., doc. PhDr. Miroslav Kamenický, CSc., doc. PaedDr. Tatiana Marcinekóvá, PhD., doc. Mgr. Eva Reid, PhD., doc. Mgr. Dagmar Nemček, PhD.

Redaktori:

PaedDr. Marek BUBENÍK, Mgr. Evelýn JANEČKOVÁ, Mgr. Alexandra KOCIANOVÁ, PhD.

Organizačný výbor konferencie:

PaedDr. Marek BUBENÍK, Adriána FILIPOVÁ, Mgr. Evelýn JANEČKOVÁ, Mgr. Alexandra KOCIANOVÁ, PhD., Mgr. Romana MARTINCOVÁ, PhD., Matúš MIKULA, Sophia ROZSNYÓOVÁ, Martin RYCHLÝ

Jazyková úprava:

autori

ISBN 978-80-568-0660-9

© TRNAVSKÁ UNIVERZITA, Pdf TRNAVA, 2024

OBSAH

ÚVOD.....	7
MARTIN BRESTOVANSKÝ: REFLEKTÍVNE PROTOKOLY: NÁSTROJ PRE POSILNENIE ODBORNÉHO DIALÓGU A DIDAKTICKEJ REXLEXIE UČITEĽOV.....	8
IVETA BABJAKOVÁ: IMPLEMENTÁCIA INOVATÍVNYCH PRÍSTUPOV V OBLASTI NEFORMÁLNEHO VZDELÁVANIA SO ZRETEĽOM NA KOMUNITNÉ VZDELÁVANIE.....	21
DANIELA BAROŠOVÁ: VÝZNAM SOCIÁLNIČ SÍTÍ PRO SEBEVZDĚLÁVÁNÍ STUDENTŮ VÝTVARNÉ TVORBY NA UMĚLECKÝCH A PEDAGOGICKÝCH FAKULTÁCH.....	35
MAREK BUBENÍK: KOMPARÁCIA SPOLOČENSKOVEDNÉHO A ŠPECIÁLNE OBČIANSKEHO VZDELÁVANIA V KONTEXTE MAĎARSKÉHO A SLOVENSKEHO KURIKULA	40
TIMEA CLARK: SUITABILITY OF VOCABULARY IN A CHOSEN CHILDREN'S BOOK FOR YOUNG LEARNERS	57
KATARÍNA DEVEČKOVÁ: PODPORA KRITICKÉHO MYSLENIA PROSTEDNÍCTVOM LITERATÚRY NA HODINÁCH ANGLICKÉHO JAZYKA	69
ELIŠKA DORDOVÁ a JOZEF MALACH: ÚVOD DO PROBLEMATIKY DIŠTANČNÍ VÝUKY PEDAGOGICKÝCH DISCIPLÍN VE VZDĚLÁVÁNÍ UČITEĽŮ	82
ROBERTA DRUGOVÁ: PODMIENKY PRE ÚSPEŠNÉ VZDELÁVANIE ŽIAKOV S PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA V PROSTREDÍ PRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA.....	88
VALENTYNA DVIZHONA: VPLYV DLHODOBEJ LOGOPEDICKEJ INTERVENČIE NA ÚSPEŠNOSŤ ŠTÚDIA U DETÍ S DIAGNOSTIKOVANOU VÝVINOVOU DYSFÁZIOU	95
RICHARD GRAMANICH ŠTROMAJER: „UNDERSTATEMENT“ V KONTEXTE ROZVOJA INTERKULTÚRNYCH KOMPETENCIÍ ŠTUDENTOV TRANSLATOLÓGIE	113
VERONIKA GREŠOVÁ: ALTERNATÍVNY MERACÍ SYSTÉM ULAB A JEHO VYUŽITIE PRI EXPERIMENTÁLNEJ ČINNOSTI ŽIAKOV STREDNÝCH ŠKÔL.....	127
SIMONETTA HLADKÁ: KOMPARÁCIA PERCEPČNÝCH ŠPECIFÍK ŽIAKOV STREDNÉHO STARŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU V OBLASTI TZV. VÁŽNEJ A POPULÁRNEJ HUDBY.....	134
LUCIA HĽATKÁ: ÚROVEŇ POHYBOVÝCH KOMPETENCIÍ ŽIAČOK 3. ROČNÍKA NA PRIMÁRNYM STUPNI VZDELÁVANIA	138
BARBORA HODULÁKOVÁ: TRANSFORMACE MUZEÍ: EDUKAČNÍ STRATEGIE PRO PODPORU WELLBEINGU V KONTEXTE SOUČASNÝCH VÝZEV	145
ZUZANA HRABOVSKÁ: DIGITÁLNA VULNERABILITA ŽIAKOV V KONTEXTE INTRAPERSONÁLNYCH DIMENZIÍ OSOBNOSTI	154
LUCIA BARBARA NAGY IZSÓF: PREMENY KURIKULA PREDMETU DEJEPIS V MAĎARSKU PO ROKU 1989.....	163
KATARÍNA JÁNOŠKOVÁ: SKÚMANIE NÁZOROV A PRESVEDČENÍ BUDÚCICH UČITEĽOV O ARGUMENTÁCII VO VYUČOVANÍ MATEMATIKY A INFORMATIKY.....	172
REBEKA JUHÁSZOVÁ: HERITAGE IN PROSE: FOSTERING CULTURAL AND HISTORICAL-LITERARY AWARENESS THROUGH LITERATURE.....	178
KLÁRA KŘIVÁNKOVÁ: KOMPETENCE UČITELE PRIMÁRNÍ ŠKOLY V KONTEXTE SOUČASNÝCH KURIKULÁRNÍCH PROMĚN	184

PAVOL KUPKA: MEDIÁLNY KOMPOZIT V RÁMCI SKOREJ VÝUČBY CUDZIEHO JAZYKA	189
TATIANA KUTIŠ BOLLOVÁ a KRISTÍNA ŽILÍNKOVÁ: INFILTRÁCIA UMELEJ INTELIGENCIE DO VZDELÁVANIA.....	197
KATARÍNA MUZIKOVÁ: KREOVANIE VZŤAHU UČITEĽA ZÁKLADNEJ ŠKOLY S RODIČMI ZAČÍNAJÚCICH ŠKOLÁKOV.....	206
KRISTÍNA NÉMETHOVÁ: MIESTO PREDMETU DEJINY PEDAGOGIKY V PRÍPRAVE PEDAGÓGOV	216
PETER OLENIČ: APLIKÁCIA ARGUMENTAČNÉHO MAPOVANIA PRE PODPORU KRITICKÉHO MYSLENIA VO VÝUČBE	232
JITKA PATAKIOVÁ: SPIRITUÁLNI GRAMOTNOST V PREPRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	239
TOMÁŠ PLANKA: VÝCHOVA K MULTIKULTURALITE A PREDCHÁDZANIE STEREOTYPIZÁCII, SEGREGÁCII A PROBLÉMOVEJ INTERKULTÚRNEJ KOMUNIKÁCII V MULTIKULTÚRNYM DIVERZITNYM PROSTREDÍ	245
MONIKA PODHORSKÁ: ŠKOLSKÉ SEBAHODNOTENIE ŽIAKOV SO ŠPECIFICKÝMI VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA.....	255
TOMÁŠ RELL: SPOLEČENSKÝ PŘÍNOS DOBROVOLCŮ A SPISOVATELŮ BARTOŠE VLČKA A FRANTIŠKA HOREČKY	263
KATRIN SÁČKOVÁ: SOUČASNÉ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ V OBLASTI HISTORICKY POUČENÉ INTERPRETACE NA SVK.....	269
STANISLAVA SLOVÁKOVÁ: FÓKUSOVÁ SKUPINA AKO VÝSKUMNÝ NÁSTROJ NA ZÍSKANIE DÁT Z KVALITATÍVNEHO SKÚMANIA.....	274
MICHAL SMRKOVSÝ: POSTUP OD KONKRETIZACE K INTERPRETACI JAKO FORMA TVOŘIVÉ PRÁCE S LITERÁRNÍM DÍLEM	281
TEREZA ŠIMONČIČOVÁ: PRÁCA S TEXTOM NA DRUHOM STUPNI ZÁKLADNEJ ŠKOLY AKO PROSTRIEDOK ROZVOJA METAKOGNITÍVNYCH SCHOPNOSTÍ Z POHLADU 15-ROČNÝCH ŽIAKOV.....	286
VERONIKA ŠOTTEROVÁ: ANALÝZA UČEBNÍC SLOVENSKÉHO JAZYKA PRE ŠTVRTÝ ROČNÍK PRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA Z POHLADU UPLATNENIA TVORIVÉHO PÍSANIA ŽIAKOV	296
DAŠA ŠVEC OVÁ: POSTOJE ŽIAKOV S MENTÁLNYM POSTIHNU TÍM K HODINÁM TELESNEJ A ŠPORTOVEJ VÝCHOVY	309
NIKOLA TESĽUKOVÁ: O POTENCIÁLNEJ SYNERGII PRÍRODOVEDNEJ GRAMOTNOSTI A POZNÁVACIEHO ZÁUJMU ŽIAKOV.....	316
JANA ZEMAN: ANALÝZA MOŽNOSTÍ POMOCI RODINÁM UTEČENCOV S DEŤMI SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM V OBLASTI RANEJ STAROSTLIVOSTI NA SLOVENSKU	326

ÚVOD

Každý logos je vždy dialogos, zhrnul v jednej vete základnú tézu svojej filozofie výchovy Luigi Stefanini (1954). Výraz *logos* vyjadruje spätosť medzi myslením a rečou, implikuje hovor, vedenie-v-reči, um, ktorý je nevyhnutne roz-umom, hovor, ktorý je nevyhnutne roz-hovorom. V gréckom slove *dia-logos* sú obe dimenzie naraz prítomné: porozumenie sa odohráva v roz-hovore. Na logos určitého fenoménu možno siahnuť mysl'ou jedine prostredníctvom dialógu. A navyše – v pôvodnom pedagogickom zmysle – dialóg je nevyhnutnou podmienkou formovania jadra človeka ako človeka.

Dialóg v školskej edukácii bol ústrednou témou štrnásteho ročníka našej doktorandskej konferencie, predovšetkým jej plenárnej časti. Prof. Klára Šeďová z Ústavu pedagogických vied Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne sa dlhodobo venuje problematike dialógu v škole, dialogického vyučovania, participácii žiakov na výučbovej komunikácii a partikulárnym otázkam, napr. ako zapojiť tichých žiakov do komunikácie na vyučovaní. Okrem toho, že je na čele Ústavu pedagogických vied, vedie aj výskumnú skupinu Classroom Dialogue and Interaction Lab. Jej výskumným predpokladom je tvrdenie, že dialóg v triede je rozhodujúcim nástrojom vyučovania, učenia sa a intelektuálneho rozvoja žiakov. Vo svojej úvodnej prednáške *Zkoumání výukového dialogu* zhrnula nálezy a metodologické postupy vo výskume výučbového dialógu v škole. Zamerala sa na otázku, ako sa formujú vzorce zapájania žiakov do výučbovej komunikácie a ako je možné tieto vzorce na vyučovaní pozitívne ovplyvniť. Opísala, ako so svojím tímom zisťovala, čo stojí za tým, že niektorí žiaci si na hodinách berú slovo a iní nie, ako to súvisí s ich vzdelávacími výsledkami a či môže učiteľ pomôcť cestou dialogického vyučovania skvalitniť ich učenie. Profesorka Šeďová súhlasila pripojiť [svoju prezentáciu k tomuto zborníku](#).

Docent Martin Brestovanský z domácej Pedagogickej fakulty sa v súčasnosti intenzívne venuje otázkam profesijného rozvoja učiteľov a konceptu učiacej sa školy. Na tému dialogického vyučovania a učenia sa učiteľov ako dobre učiť napísal množstvo publikácií. Tému sa venuje na úrovni výskumnej i veľmi praktickej. Napríklad celé číslo 2/2023 Pedagogických rozhľadov bolo zasvätené profesijným učiacim sa komunitám učiteľov, pričom docent Brestovanský číslo zabezpečil nielen autorskými textami, ale aj koncepčne. Aj jeho plenárny príspevok na konferencii *Reflektívne protokoly: nástroj pre posilnenie odborného dialógu a didaktickej reflexie učiteľov* smeroval do tejto oblasti. Účastníkom vysvetlil, čo sú to didaktické reflexívne komunity, ako môžu vylepšiť učiteľskú kultúru, ale aj poskytol náhľad do rozsiahleho kvalitatívneho výskumu s komunitami učiteľov, ktorý zrealizoval a ktorý môže (nielen) mladých výskumníkov inšpirovať aj v metodologických otázkach. Jeho prednášku uvádzame v tomto zborníku ako otvárací text.

Edícia 2024 doktorandskej konferencie sa realizovala výlučne prezenčne, a napriek tomu sa tešila značnému záujmu o účasť. Zdá sa, že rozvojovým stretnutiam s rozmerom živého dialógu nedokážu plne konkurovať alternatívne online a hybridné formáty. Na podujatí sa zúčastnilo 42 doktorandov z 13 univerzít, pričom približne tretina účastníkov (13) prišla z Českej republiky. Ponúkaný zborník recenzovaných príspevkov doktorandov z oblasti vied o výchove a vzdelávaní dokumentuje rozmanitosť výskumných tém, ale aj kvalitu ich spracovania. Zároveň sú pre organizátorov povzbudením pokračovať aj v nasledujúcich edíciách.

Andrej Rajský (editor)

„UNDERSTATEMENT“ V KONTEXTE ROZVOJA INTERKULTÚRNYCH KOMPETENCIÍ ŠTUDENTOV TRANSLATOLÓGIE

Richard Gramanich Štromajer

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá úlohou zdržanlivosti v interkultúrnej komunikácii a jej dôsledkami na percepciu a preklad v kontexte translatológie. Poukazujeme na výzvy, ktorým prekladatelia čelia pri práci so zdržanlivosťou ako jazykovým prostriedkom, ktoré sú hlboko zakorenené v britskej kultúre. Príspevok navrhuje dvojfázovú výskumnú metodológiu, ktorá zahŕňa kvalitatívnu analýzu s účelom preskúmať pragmatické aspekty zdržanlivosti v literárnych textoch a kvantitatívnu analýzu na posúdenie interkultúrnych kompetencií študentov translatológie na univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Výskum bude organizovaný prostredníctvom anonymného internetového dotazníka, testu odborných skúseností a osobných rozhovorov so študentmi. Medzi očakávané výsledky patrí lepšie pochopenie vzťahu medzi interkultúrnymi kompetenciami, prekladateľskými zručnosťami a rozvoj vzdelávacích aktivít na posilnenie týchto kompetencií v kontexte prekladu.

ÚVOD

V úvode tohto príspevku sa budeme venovať významu interkultúrnych kompetencií a ich vplyvu na schopnosť študentov translatológie porozumieť, interpretovať a prekladať jazykové výrazy spojené so *zdržanlivosťou* v kontexte prekladu v interkultúrnej komunikácii. Translatológia ako odbor čelí výzvam spojeným s kultúrnymi rozdielmi, ktoré môžu podstatne ovplyvniť schopnosť správne prekladať a komunikovať v rámci rôznych kultúrnych kontextov. Jedným z centrálnych pojmov, ktoré budeme analyzovať v rámci tejto výskumnej práce je *zdržanlivosť* a jej významové implikácie v interkultúrnej komunikácii a v preklade. V každodenných situáciách môže zdržanlivosť zohrávať kľúčovú úlohu pri správnom porozumení a interpretácii jazykových výrazov, a to nielen v kontexte prekladu, ale aj v samotnej interakcii so subjektmi rôznych kultúr.

Účelom tohto príspevku je identifikovať ako *zdržanlivosť* ovplyvňuje schopnosť študentov porozumieť a interpretovať jazykové výrazy v rámci prekladu. Súčasne sa zameriame na analyzovanie najčastejších výziev, s ktorými sa študenti stretávajú pri preklade a interakcii s cudzími kultúrami, s cieľom identifikovať efektívne stratégie na zlepšenie ich interkultúrnych kompetencií a optimalizácie prekladateľských procesov. Metodológia tejto štúdie zahŕňa kombináciu kvantitatívnych a kvalitatívnych metód, vrátane použitia dotazníkov, testov a osobných rozhovorov. Týmto spôsobom sa snažíme získať komplexný pohľad na interkultúrne kompetencie študentov a ich vplyv na ich prekladateľské zručnosti. Očakávame, že výsledky tejto štúdie poskytnú užitočné informácie o tom, ako interkultúrne kompetencie ovplyvňujú schopnosti študentov v oblasti prekladu a ako môžu byť tieto poznatky prakticky aplikované na zlepšenie výučby prekladu a interkultúrnej komunikácie.

UNDERSTATEMENT

„Understatement“ je v slovenskom jazyku bezekvivalentný termín, ktorý môžeme voľne preložiť do slovenčiny ako *zdržanlivosť*. Prekladatelia a tlmočníci, ako aj študenti translatológie, môžu čeliť v procese prekladu a tlmočenia problematike tohto pojmu, ktorý sa

často spája s britskou kultúrou. Vlasova (2021) poukazuje na to, že *zdržanlivosť* možno chápať ako sociolingvistickú kategóriu, ktorá zohráva osobitú úlohu v interkultúrnej komunikácii a odráža niektoré aspekty britskej kultúry. Flayih (2006) definuje *zdržanlivosť* ako štylistickú figúru, prostredníctvom ktorej je možné „zľahčiť“ alebo „odľahčiť“ význam situácie. Israel (2008) zdôrazňuje sémantické aspekty *zdržanlivosti* a tvrdí, že táto forma komunikácie môže byť využitá ako stratégia na zvýšenie informatívnosti. Podľa neho je *zdržanlivosť* akýmsi paradoxom, pretože hovorca na jednej strane hovorí menej, no na druhej strane mieni viac.

Podľa Flayih (2006) sú litotes považované za synonymum *zdržanlivosti*. Naproti tomu Israel (2006) tvrdí, že *zdržanlivosť* je nadradený termín, ktorý zahŕňa litotes (napr. **not bad, not unkind...**), meiózu (napr. **it is just a scratch, I fear I am not in my perfect mind...**) a eufemizmy (napr. **passed away, let go...**). Podľa neho *zdržanlivosť* predstavuje širší koncept, ktorý sa neviaže na žiadny konkrétny termín. Monakhová a Pavlenková (2019) argumentujú, že litotes spolu s meiózou a eufemizmi využívajú dvojité zápor na vyjadrenie *zdržanlivosti*, a prostredníctvom týchto výrazov je možné vyjadriť iróniu alebo implikovať nižšiu závažnosť situácie. Litotes dosahujú *zdržanlivosť* popieraním vlastností a využívaním dvojitej negácie na modifikáciu myšlienok, čím ovplyvňujú názorovú orientáciu a menia celkový význam prejavu alebo textu. Prostredníctvom meiózy zámerne znižujeme význam vyjadrenia, často využíva iróniu alebo opisuje skutočnosti ako menej významné (Karp, Kunanets, Kucher, 2021). Zarifovna (2021) uvádza, že eufemizmy zohrávajú úlohu pri nahradzovaní neprijemných alebo urážlivých slov citovo neutrálnymi výrazmi.

Tabuľka 1: Príklady *zdržanlivosti*

Zdroj: Richard Gramanich Štromajer

<i>Zdržanlivosť</i>	Preklad	Skrytý význam
That's quite interesting	Je to celkom zaujímavé	V skutočnosti to nebolo až tak zaujímavé
It's a bit chilly	Je trochu chladno	V skutočnosti mrzne
It's quite good	Je to celkom dobré	V skutočnosti by to mohlo byť lepšie
I almost agree	Takmer súhlasím	V skutočnosti vôbec nesúhlasím
I'm sure it's my fault	Som si istý, že je to moja chyba	V skutočnosti je to tvoja chyba

Je zřejmé, že *zdržanlivosť* zostáva neoddeliteľnou súčasťou kultúrnej identity britskej spoločnosti, prepojenou so silnými mravmi. Britská národná identita zdôrazňuje hodnoty skromnosti a odchýlku od preháňania a arogancie. Ako sme už spomenuli, *zdržanlivosť* sa prejavuje prostredníctvom zámerného zjednodušovania situácií a sebakritickým prístupom k emóciám. *Zdržanlivosť* často preukazuje vytrvalé odmietanie poddať sa nadmerným emocionálnym prejavom alebo intenzívnym citom.

KOMPETENCIE PREKLADATEĽOV

V predchádzajúcej kapitole sme sa venovali pojmu *zdržanlivosť* a jeho všeobecnému významu. Ako už bolo načrtnuté, s takýmito výrazmi sa často stretávajú aj prekladatelia a študenti

translatológie. Ako bolo možné vidieť na príkladoch (pozri **tabuľka 1**), tieto výrazy v sebe nesú skrytý význam a tým sa odlišujú od bežných výrazov. Pre prekladateľa je dôležité, aby disponoval určitou vedomostnou základňou a kompetenciami. Gromová (2003) identifikuje niekoľko kľúčových prvkov vedomostnej základne prekladateľov, ktoré zahŕňajú odbornú jazykovú prípravu, štylistickú prípravu, odbornú prípravu v danom odbore alebo literárnu vedu, znalosti kontrastívnej lingvistiky, štylistiky, literárnej komparistiky, reálií a kultúrnej antropológie. Javorčíková (2021) ďalej nadväzuje na kompetencie prekladateľov, kde zdôrazňuje dôležitosť lingvistickej, sociolingvistickej, diskurznej, strategickej a interkultúrnej kompetencie. Tieto kompetencie zohrávajú kľúčovú úlohu v úspešnom vykonávaní prekladateľskej a tlmočnickej práce. Význam týchto aspektov spočíva v tom, že vedomostná základňa a kompetencie predstavujú kľúčové nástroje prekladateľa a tlmočníka pri konfrontácii s rôznorodými textovými a jazykovými výzvami.

Diskurzna kompetencia je kľúčovým aspektom prekladateľskej činnosti. V našom prípade by mali prekladatelia disponovať schopnosťami efektívne vytvárať, interpretovať a reagovať na konkrétny diskurz v rôznych kontextoch. Prekladatelia by mali byť schopní vnímať nielen samotný text, ale aj jeho širší kontext. To znamená, že je nevyhnutné, aby boli schopní rozpoznať kultúrne, historické a sociálne pozadie, ktoré ovplyvňuje komunikáciu. Podľa Javorčíkovej a kol. (2021) čítanie s porozumením zahŕňa identifikáciu implicitných a explicitných informácií, pochopenie podstaty textu a schopnosť analyzovať organizáciu textu, vytvárať predpoklady o autorovi textu a pochopiť význam textu pre seba a spoločnosť.

Štúdia Javorčíkovej a kol. (2021) zdôrazňuje význam všeobecných čitateľských zručností, akademických zručností, ako aj kritického myslenia pri porozumení textu a efektívnom zapojení sa do jeho čítania. V roku 2020 sa na Univerzite Mateja Bela na Slovensku uskutočnila štúdia, ktorá analyzovala výkony študentov prvého ročníka v oblasti čítania, kritického myslenia a akademických zručností. Vzorku tvorilo 179 študentov učiteľstva anglického jazyka a prekladateľstva. Z celkového počtu 179 študentov prvého ročníka bakalárskeho štúdia bola vytvorená reprezentatívna vzorka 100 platných testov (50 študentov učiteľského programu a 50 študentov prekladateľstva). Výsledky výskumu ukázali, že všeobecné čitateľské zručnosti vysokoškolských študentov na katedre anglistiky a amerikanistiky v Banskej Bystrici sú primerané, s priemerným skóre 11,87 zo 14. Výsledky však naznačili, že väčšie ťažkosti sa vyskytli pri riešení implicitných úloh v porovnaní s tými explicitnými. Okrem toho štúdia poukázala na potrebu zlepšenia kritických čitateľských zručností študentov a čítania pre akademické účely. Bolo zistené, že študenti sa stretávali s problémami pri identifikácii organizácie textu, vytváraní predpokladov o autorovi a žánri textu a pochopení významu textu pre nich samých, ich komunitu a život vo všeobecnosti. Zistenia podčiarkujú dôležitosť zdokonaľovania vzdelávania budúcich lingvistov tak, aby zodpovedali novým potrebám spoločnosti, ktorá je čoraz viac založená na textových informáciách, a to s dôrazom na integráciu všeobecných čitateľských zručností, akademických čitateľských zručností a kritického myslenia v jazykovom a kultúrnom vzdelávaní.

INTERKULTÚRA V KONTEXTE PREKLADU A TLMOČENIA

Ako bolo vyššie uvedené, študenti prejavili určité ťažkosti pri riešení implicitných úloh spojených s čítaním a porozumením. Konkrétne výrazy spojené so *zdržanlivosťou* vyžadujú komplexné pochopenie, najmä v konkrétnom kontexte, kde ich význam môže byť často implicitný. Pre plné porozumenie pojmu interkultúra je nevyhnutne jasné vymedzenie pojmu kultúry samotnej. Podľa Pondelíkovej (2020, s. 16) pojmom kultúra „sa zaoberajú viaceré vedné disciplíny, je súčasťou spoločenskovedných disciplín, ale aj vied o človeku (etnológia, sociálna a kultúrna antropológia, kulturológia).“ Z etymologického hľadiska pojem kultúra je odvodený z latinského slova „colere – cultura“ a znamená „kultivovať“ (Pondelíková, 2020).

Definície kultúry sa líšia, Avruch (1998) ju chápe ako komplexný celok, ktorý zahŕňa vedomosti, vieru, umenie, morálku, právo a ďalšie schopnosti, ktoré dokáže človek získať ako člen spoločnosti. Spencer-Oatey (2008) kultúru charakterizuje ako nejasný súbor predpokladov, hodnôt, životných orientácií a presvedčení, ktoré ovplyvňujú správanie jednotlivcov. Birukou a spol. (2009) prichádza s formálnou definíciou kultúry, podľa ktorej je kultúra súbor znakov spoločných pre skupinu ľudí, pričom dané znaky nie sú prenášané geneticky. Tieto znaky zahŕňajú charakteristiky ľudských spoločností a týkajú sa rôznych oblastí, ako napríklad správania, vedomostí, faktov, myšlienok, presvedčeníach, noriem, atď. Podľa UNESCO (2002) je kultúra komplexným celkom duchovných, materiálnych, intelektuálnych a emocionálnych čŕt spoločnosti, ktorý zahŕňa spôsob života, hodnotový systém, tradície, literatúru atď.

Pre komplexnejšie pochopenie interkultúrnej komunikácie a interkultúrnych kompetencií je dôležité si priblížiť koncept inakosti. Pod pojmom *inakosť* rozumieme niečo „čo je odlišné, cudzie a neznáme v kontexte s identitou, diferenciou, kultúrou a jazykom“ (Baker, 2006, s. 85). V oblasti translatológie pojem *inakosť* chápeme ako situáciu, kedy prekladateľ alebo tlmočník čelí neznámym termínom, formám a jazykom, spolu s dilemou ako tieto prvky správne interpretovať v odlišnom kultúrnom kontexte (Pondelíková, 2020). Preklad je možné skúmať ako komunikáciu medzi dvoma jazykmi. Komunikácia je dynamický a systematický proces vytvárania a odzrkadľovania významov v ľudskej interakcii so symbolmi. Model komunikácie od Shannona a Weavera (1949) sa zameriava na technické aspekty prenosu informácií, ale nezohľadňoval dôležitosť významu v komunikácii. Schramm (1971) navrhol interaktívny model, ktorý uznáva dôležitosť kontextu a subjektívne vnímanie informácií. Neskôr bol predstavený komplexnejší model od Rogersa a Stainfatta (1999), ktorý zdôrazňuje subjektivitu, vzájomnú kontrolu a kultúrne faktory komunikácie. Za ďalší dôležitý aspekt v kontexte komunikácie (aj interkultúrnej) je uznávanie a rešpektovanie rôznorodosti kultúrnych prístupov a hodnôt. Tieto faktory môžu výrazne ovplyvniť úspešnosť komunikačného procesu a vyžadujú si prístup k porozumeniu a interpretácii rozdielnych kultúrnych kontextov.

O významnosti komunikácie v preklade sa diskutuje už dlhé roky (či už komunikácia sama o sebe alebo v kombinácii s inými kľúčovými aspektmi, ako je kultúra, globalizácia, efektívnosť, atď.). Preklad môžeme považovať za formu komunikácie myšlienok medzi rôznymi kultúrami. Podľa Toropa (2008) preklad zahŕňa nielen medzijazykové a vnútrojazykové preklady, ale aj kultúrne, ekonomické a ideologické aktivity. Prekladatelia pracujú na hraniciach jazykov, kultúr a spoločností a nachádzajú sa na pomedzí špecifickosti a adaptácie. Majú moc vytvárať jazykové prostriedky na opis cudzieho jazyka, textu alebo kultúry a zvyšovať vnímanosť a dialogickú schopnosť kultúry. Torop (2008) tvrdí, že preklad nie je len procesom prenosu informácií z jedného jazyka do druhého, ale aj procesom komunikácie medzi kultúrami. Prekladatelia si musia byť vedomí kultúrneho kontextu, východiskového textu a cieľového publika, a tomu musia prispôsobiť svoj preklad.

Podľa Pondelíkovej (2020) vznikla oblasť interkultúrnej komunikácie z potreby preskúmať interakcie medzi jednotlivcami s odlišnými kultúrami. Autorka zdôrazňuje, že interkultúrna komunikácia zahŕňa kultúru, jazyk a spôsob komunikácie, pričom kultúra ovplyvňuje všetky aspekty spoločenského života. „Pod interkultúrnou komunikáciou môžeme rozumieť komunikáciu medzi príslušníkmi rozdielnych kultúr, ktorí majú odlišné kultúrne názory, hodnoty a spôsoby správania“ (Pondelíková, 2020, s. 56). Bennett (1998) vysvetľuje, že interkultúrna komunikácia predpokladá, že kultúry sa líšia v jazykoch, vzorcoch správania a hodnotách, a použitie monokultúrneho prístupu (napríklad v preklade) by nebolo účinné. Mešková (2004) argumentuje, že v multikultúrnom prostredí je nevyhnutná integrácia cudzích kultúrnych aspektov do vlastnej kultúry pre úspešnú interkultúrnú komunikáciu. Hlavným cieľom interkultúrnej komunikácie je „dosiahnutie akéhosi kultúrneho nadhľadu bez toho, aby sme sa zriekli vlastnej identity, respektíve ju potláčali“ (Pondelíková, 2020, s. 56).

Interkultúrne kompetencie

S pojmom interkultúrna komunikácia sú úzko späté aj interkultúrne kompetencie. Podľa Pondelíkovej (2020) je interkultúrna kompetencia schopnosť efektívne reagovať v interkultúrnych situáciách. Zahŕňa postoje, vedomosti, zručnosti, sociálne a kultúrne povedomie pri komunikácii s príslušníkmi iných kultúr. Táto kompetencia umožňuje analyzovať nové situácie bez predsudkov a stereotypov, vytvárať priaznivé prostredie pre komunikáciu a prekonávať komunikačné bariéry. Osvojením si vedomostí o rôznych kultúrach a ich komunikačných špecifikách jednotlivci minimalizujú neistotu v interakciách s ľuďmi z odlišného kultúrneho prostredia. Existuje veľa názvov pre interkultúrne kompetencie, ako napríklad multikultúrna kompetencia, medzinárodná kompetencia, globálna kompetencia a veľa ďalších. Pre správne smerovanie tohto výskumu si stanovíme pojem interkultúrna kompetencia ako centrálny.

Zelenková (2014, s. 14) definuje interkultúrne komunikáciu ako „spôsobilosť komunikovať a konať v interkultúrnych situáciách tak, aby došlo k dorozumeniu účastníkov interakcie bez narušenia ich integrity, ktorá sa prejavuje v oblasti kognitívnej (prejavujúca sa určitým súhrnom vedomostí), afektívnej (prejavujúca sa pochopením, porozumením iných kultúrnych vzorcov a určitou empatiou) a činnostnej (prejavujúca sa v konaní a správaní zohľadňujúcom kultúrne rozdiely a špecifiká jednotlivých kultúr).“

Obrázok 1: Pyramídový model interkultúrnej kompetencie

Zdroj: Deardorff, 2004

Preložené z anglického jazyka do slovenského jazyka autorom príspevku

Pyramídový model interkultúrnej kompetencie podľa Deardorffa (2004) je rámec, ktorý rozdeľuje interkultúrne kompetencie do podkategórií, pričom sa pohybuje od individuálnej úrovne postojov a osobných vlastností až po interaktívnu kultúrnu úroveň. Model zdôrazňuje význam všeobecných aj špecifických definícií interkultúrnej kompetencie, čo umožňuje

vypracovať špecifické ukazovatele hodnotenia v rámci kontextu alebo situácie. Poskytuje komplexný rámec na pochopenie a hodnotenie interkultúrnej kompetencie, pričom zohľadňuje rôzne zložky, ktoré sa podieľajú na efektívnych interkultúrnych interakciách.

Bennetov model rozvoja interkultúrnej senzitivity

Podľa Javorčíkovej a Zelenkovej (2010) ovládanie cudzieho jazyka presahuje jazykové pravidlá a zahŕňa kultúrne rozdiely, ktoré sa odrážajú v jazyku. Javorčíková a Zelenková (2010) podčiarkujú tri kľúčové zložky interkultúrnej komunikačnej kompetencie podľa Chena a Starostu (2005):

- Interkultúrne povedomie – táto oblasť sa týka pochopenia a ocenenia vlastnej kultúry, ako aj inej kultúry, s cieľom podporiť toleranciu (voči druhým kultúram) a uľahčiť globálnu komunikáciu.
- Interkultúrna zdatnosť – táto kompetencia zdôrazňuje zručnosti a adekvátne správanie pri komunikácii v rámci cieľovej kultúry.
- Interkultúrna senzitivita – zastrešuje pojem, ktorý sa zameriava na rozvoj vlastností, ako sú uznanie, tolerancia a rešpektovanie kultúrnych rozdielov. Spadá pod ňu aj afektívna oblasť a schopnosť efektívne sa orientovať v rôznych kultúrnych kontextoch.

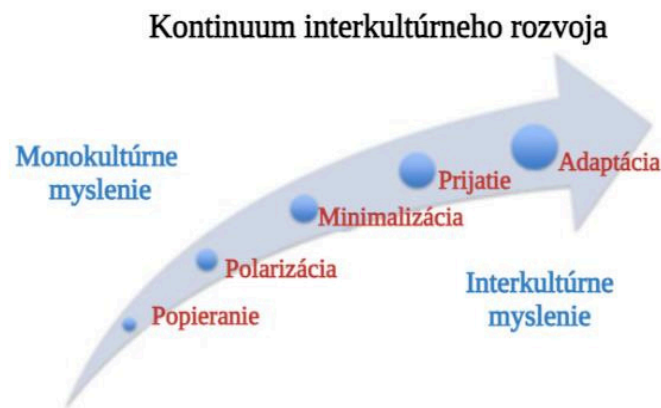
V tomto kontexte je dôležité taktiež spomenúť aj Bennettov model rozvoja interkultúrnej senzitivity. Bennett (2014) vyvinul model rozvoja interkultúrnej senzitivity (Developmental Model of Intercultural Sensitivity) aby priblížil, prečo sa niektorí ľudia zlepšujú v interkultúrnej komunikácii, zatiaľ čo iní nie. Model identifikuje vývoj od etnocentrizmu k etnorelativismu so šiestimi odlišnými štádiami:

- Popieranie (kultúrnych rozdielov) – odmietanie prijať existenciu kultúrnych rozdielov. Jednotlivec buď nedokáže rozlišovať medzi kultúrami, alebo považuje tieto rozdiely za nedôležité.
- Obrana (pred kultúrnou odlišnosťou) – vytváranie bariér alebo mechanizmov obrany na ochranu vlastných kultúrnych presvedčení a praktík pred vonkajšími vplyvmi, čo často vedie k obrannému postoju.
- Limitácia (kultúrnej odlišnosti) – minimalizácia významu kultúrnych odlišností (považovanie ich za menej dôležité alebo irelevantné).
- Prijatie (kultúrnej odlišnosti) – akceptácia dôležitosti vlastnej perspektívy a správania s cieľom efektívne sa integrovať do rozmanitých kultúrnych kontextov.
- Adaptácia (na kultúrne odlišnosti) – prispôsobenie vlastnej perspektívy a správania s cieľom efektívne sa integrovať do rozmanitých kultúrnych kontextov.
- Integrácia (kultúrnych odlišností do identity) – úplne začlenenie kultúrnych odlišností do vlastného chápania seba a identity, kde sa rôznorodé kultúrne prvky stávajú neoddeliteľnou súčasťou toho, ako jednotlivec definuje sám seba.

Model rozvoja interkultúrnej senzitivity kladie dôraz na to, že etnocentrické pohľady sa vyvíjajú uznávaním a porozumením kultúrnym rozdielom, zatiaľ čo etnorelatívne perspektívy aktívne hľadajú a prijímajú tieto rozdiely. Bennettov model sa opiera o ucelenú teóriu a zdôrazňuje štádiá interkultúrneho vývoja s dôrazom na kognitívnu komplexnosť. Zaujímavé je, že Bennettov model poskytuje pohľad na interkultúrny vývoj jednotlivcov a zdôrazňuje, že tento vývoj nie je statický, ale dynamický, pričom ho ovplyvňuje množstvo faktorov. Interkultúrna senzitivita je pre študentov prekladu a tlmočenia dôležitá, pretože im umožňuje lepšie pochopiť kultúrne rozdiely a efektívnejšie komunikovať s jednotlivcami z rôznych kultúr.

Intercultural Development Inventory (IDI)

Bennett (1998) navrhol teoretický rámec pre konceptualizáciu dimenzií interkultúrnych kompetencií v rámci svojho modelu rozvoja interkultúrnej senzitivity. Jeho prístup poskytuje ucelený pohľad na proces rozvíjania interkultúrnych kompetencií. Na základe teoretického rámca boli vyvinuté nástroje, ktoré sa nazývajú IDI a slúžia na systematické meranie kultúrnych rozdielov. IDI je dotazník, ktorý obsahuje päťdesiat položiek, ktoré sú určené na posúdenie a meranie interkultúrnej senzitivity jednotlivcov alebo skupín. Tento dotazník poskytuje grafický profil pozície respondenta na kontinuu interkultúrneho rozvoja, ktorý naznačuje úroveň jeho interkultúrnej senzitivity a schopnosti (Hammer, 2008).

Obrázok 2: Kontinuum interkultúrneho rozvoja (modifikované)

Zdroj: Intercultural Development Inventory, IDI Qualified Administrator, IDI, LLC

Preložené z anglického jazyka do slovenského autorom príspevku

Toto kontinuum identifikuje špecifické orientácie na kultúrne rozdiely, ktoré sa pohybujú od monokultúrnych perspektív až po interkultúrne myslenie. Nasledujúce orientácie je možné stručne definovať ako:

- Popieranie – uznáva kultúrne rozdiely na povrchovej úrovni, pričom prehliada komplexnejšie rozdiely, čo vedie k vyhýbaniu sa.
- Polarizácia – vníma kultúrne rozdiely ako „my“ a „oni“ s rôznym stupňom nekritického alebo príliš kritického pohľadu na vlastnú alebo inú kultúru.
- Minimalizácia – zdôrazňuje spoločné črty kultúry, pričom môže dať do úzadia porozumenie kultúrnych rozdielov.
- Prijatie – uznáva a oceňuje kultúrne rozdiely aj spoločné črty.
- Adaptácia – zahŕňa zmeny kultúrneho pohľadu, pričom správanie je autentické a kultúrne primerané.

Prostredníctvom IDI hodnotíme primárnu orientáciu jednotlivca alebo skupiny na kultúrne rozdiely v rámci kontinua interkultúrneho rozvoja. Na základe toho predpokladáme, že jednotlivci a skupiny majú väčšiu alebo menšiu schopnosť vnímať kultúrne rozdiely medzi sebou a ostatnými. Na základe výskumu neboli zistené žiadne systematické rozdiely medzi pohlaviami. Jediný významný rozdiel, ktorý bol zistený na základe pohlavia, bol zistený na jednej z 5 škál (škála DD – popieranie, obrana). V rámci výskumu taktiež neboli zistené žiadne významné rozdiely v skóre škál podľa veku, vzdelania alebo sociálnej skupiny, čo označuje, že merané koncepty sú pomerne stabilné (Hammer, Bennett, Wisemna, 2003).

Harris (2004) navrhol desať všeobecných kultúrnych dimenzií, ktoré odzrkadľujú kultúrne rozdiely. Tieto dimenzie je možno aplikovať na informovanie a kontextualizáciu hodnotenia IDI, pretože predstavujú kľúčové oblasti, v ktorých môžu kultúrne rozdiely ovplyvniť naše interakcie s inými. Na základe nasledujúcich dimenzií môže IDI dôkladne analyzovať kľúčové oblasti, ktoré majú význam v kontexte interkultúrnych kompetencií: (1) Vnímanie seba a okolitého priestoru, (2) komunikácia a jazyk, (3) obliekanie a vzhľad, (4) strava a stravovacie návyky, (5) čas a vnímanie času, (6) vzťahy, (7) hodnoty a normy, (8) presvedčenia a postoje, (9) učenie, (10) pracovné návyky a postupy.

Interkultúra v kontexte edukácie

Mnoho zdrojov uvádza, že globálne vzdelávanie vzniklo ako reakcia na globalizáciu a potreba jednotlivcov byť informovaní o svetovom dianí. Táto forma vzdelávania je úzko spätá s členstvom Slovenska vo svetových a európskych organizáciách (Gregorová, Galková, Kurčíková, a kol., 2019). Jeho cieľom je reflektovať zmeny vo svete a pripraviť študentov na úlohu v globálnej spoločnosti (Kronegger, Mrak, Suša, 2010). Globálne vzdelávanie podporuje celoživotné učenie a nové prístupy vo vzdelávaní (Miléřová, 2015). Miléřová (2015) identifikuje štyri významné črty globálneho vzdelávania: (1) globálny rozmer, (2) moderné pedagogické trendy, (3) tranformatívny rozmer a (4) holistický prístup. Globálne vzdelávanie zdôrazňuje aktívnu úlohu študentov, interakcie a rozvoj komunikačných zručností (Turek, 2005). Pri rozvoji interkultúrnych kompetencií je dôležité zahrnúť skúsenosti, analýzu a reflexiu do vzdelávacích stratégií. Vyučovací proces riadia učitelia, pričom priame skúsenosti pomáhajú porozumieť iným kultúram. Učitelia vedú študentov od porovnávania k pochopeniu a podporujú reflexiu a diskusiu (Barrett, Byram, Lázár a kol., 2014).

Tulak a kol. (2019) navrhli niekoľko prístupov k interkultúrnemu vzdelávaniu:

- Jazykové vzdelávanie musí integrovať globálne vzdelávanie.
- Globálne vzdelávanie musí byť realizované explicitne aj implicitne a musí mať jasne definované ciele.
- Podpora procesu učenia a získavania vedomostí študentov je kľúčovým aspektom globálneho vzdelávania.
- Globálne vzdelávanie musí zohľadňovať rozmanitosť študentov a ich kontexty, vrátane rôznych interkultúrnych jazykových aktivít.
- Cieľom globálneho vzdelávania je rozvíjať interkultúrne kompetencie študentov.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky začalo v roku 2021 implementovať stratégiu internacionalizácie vysokého školstva. Cieľom tejto stratégie je zlepšiť kvalitu vzdelávania a výskumu. Tento plán sa zameriava na posilnenie spolupráce so zahraničnými vysokými školami, podporu mobility učiteľov a výskumných pracovníkov a modernizáciu vysokoškolského vzdelávania, s dôrazom na zvýšenie kvality programov v cudzích jazykoch a na podporu medzinárodnej mobility študentov a zamestnancov. Vo formálnom vzdelávaní hrajú učitelia kľúčovú úlohu. Ich úsilie prispieva k rozvoju interkultúrnych kompetencií študentov, pričom sa uprednostňuje zážitkové učenie, ktoré je podporené učebnými osnovami. Centrálnym prvkom pre globálne alebo interkultúrne vzdelávanie sú projektová práca, skupinové aktivity a kooperatívne vzdelávanie (Barrett, Byram, Lázár, a kol., 2014). Zaťková (2014) navrhuje rôzne spôsoby implementácie globálneho vzdelávania na vysokých školách:

- Integrovanie interkultúrne globálnych tém do študijných programov cez predmety.
- Naviazanie spolupráce s odborníkmi a praktikmi prostredníctvom mobilít.
- Akreditácia študijných programov s významným zastúpením interkultúrneho a globálneho vzdelávania.

- Zameranie sa na výskum v oblasti výučby globálneho a interkultúrneho vzdelávania a rozvojovej spolupráce.
- Integrovanie cieľov, tém a princípov globálneho vzdelávania do ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov, prostredníctvom kurzov a workshopov, s cieľom motivácie k začleneniu týchto aspektov do ich vlastnej výučby.

Na základe vyššie spomenutých odporúčaní pre implementáciu globálneho vzdelávania na vysokých školách by sme radi poskytli konkrétne typy aktivít, ktoré by mohli pomôcť k zlepšeniu interkultúrnych kompetencií študentov. Nasledujúce aktivity budú predstavené podľa vzoru Barretta, Byrama, Lazára, a kol., (2014): (1) aktivity zdôrazňujúce viaceré perspektívy, (2) role play, (3) divadelná hra, poézia a tvorivé písanie, (4) etnografické úlohy, (5) analýza filmov a textov, (6) tvorba statických obrazov a (7) sociálne média a online nástroje. K poslednému bodu by sme radi zdôraznili, že v dobe rýchleho technologického pokroku sa tradičné pojmy vyvíjajú oveľa rýchlejšie. Online komunikácia, ktorá je zvyčajne sprostredkovaná prostredníctvom sociálnych médií, umožňuje bližší kontakt s rôznymi kultúrami. (Tele)kolaborácia ponúka študentom platformu na zapojenie sa do interkultúrnej komunikácie a spolupráce, čím sa zlepšujú interkultúrne kompetencie študentov, ako aj ich kultúrne povedomie (Ferreira-Lopes, Bezanilla, a kol., 2018).

NAVRHOVANÁ METODOLÓGIA VÝSKUMU

V predložennom návrhu interdisciplinárne koncipovaného výskumu sa zacielime na pojem *zdržanlivosti* a jej významových implikácií v interkultúrnej komunikácii a translitológii. Výskum bude prebiehať v dvoch fázach, a práve preto bude naša metodológia zahŕňať kvalitatívnu a kvantitatívnu analýzu. V kvantitatívnej fáze nášho výskumu sa zameriame na niekoľko úloh. Prvým krokom bude vytvoriť výskumný korpus, ktorý bude obsahovať rôzne literárne diela. Tento korpus bude zahŕňať napríklad frázy, ktoré budú excerpované z literárnych textov od autorov ako G. Miles, K. Ishiguro, E. Foster atď. V tejto fáze sa taktiež zameriame na pragmatickú analýzu výrazových prostriedkov, ktoré spadajú pod *zdržanlivosť*. Vytvoríme metodologické podložie pre skúmanie tohto javu, a to analýzou literárnych textov. Budeme preskúmať pragmatické aspekty pojmu v nadväznosti na výskum P. H. Gricea, J. L. Austina, J. Derridu a mnoho ďalších.

V tomto príspevku sa však zameriame na druhú fázu tohto výskumu, v ktorej sa budeme orientovať na interkultúrne kompetencie študentov translitológie. Táto fáza výskumu využíva kvalitatívnu analýzu na získanie dát o interkultúrnych kompetenciách študentov. Na začiatku nášho výskumu bude študentom poskytnutý anonymný dotazník, prostredníctvom internetovej stránky Survio. Tento dotazník bude orientovaný na hodnotenie interkultúrnych kompetencií študentov. Na začiatku dotazníka študenti vyplnia demografické údaje, ktoré budú zahŕňať premenné ako vek, informácie o vzdelaní, zázemí a prípadných zahraničných cestách. Následne prejdeme na druhú časť dotazníka, v ktorej sa zameriame na sebahodnotenie študentov o svojom interkultúrnem povedomí a interkultúrnej senzitivite. Táto sekcia bude obsahovať výroky ako napr. „Som schopný prispôbiť svoj komunikačný štýl pri interakcii s jednotlivcami z rôznych kultúrnych prostredí“, a následne na základe Likertovej škály študenti označia, či s výrokom (úplne) súhlasia alebo (úplne) nesúhlasia. Táto časť dotazníka bude inšpirovaná IDI, a ku každej orientácii podľa Bennetta bude vytvorených 10 výrokov. Týmto spôsobom získame od študentov informácie o ich vlastnom vnímaní interkultúrnych kompetencií. Získane údaje budú slúžiť ako základ pre pochopenie perspektív študentov.

Na ďalšie skúmanie interkultúrnych kompetencií študentov sa vo výskume zameriame na vytvorenie modelových situácií. Vytvoríme modelové situácie, ktoré budú vo forme dialógov alebo textov, v ktorých budú strategicky začlenené prvky *zdržanlivosti*. Tieto dialógy alebo texty budú zakomponované v teste odborných zdatností. V teste budú otázky, na ktoré študenti

budú mať možnosť odpovedať v troch rôznych spôsoboch: na základe Likertovej škály alebo otázky s viacerými možnosťami a v neposlednom rade odpovede na otvorené otázky, ktoré umožnia individuálne vyjadrenie k interpretácií týchto jazykových výrazov. Tento test bude taktiež zahŕňať časť, kde študenti budú mať príležitosť preložiť výrazy z anglického jazyka do slovenského jazyka. Spoľahlivosť týchto prekladov budeme overovať prostredníctvom paralelného korpusu, ktorý bude vytvorený s cieľom analyzovať a porovnávať jazykové konštrukcie v oboch jazykoch. V poslednej sekcii testu odborných zdatností sa budeme venovať videozáznamom, ktoré budú respondentom prezentované. Hlavným cieľom tejto aktivity je poskytnúť študentom príležitosť interpretovať situáciu s možnosťou zamerať sa na neverbálnu komunikáciu. Študenti budú mať znova na výber jednu z 5 možností pri interpretácií videa. Hofstede (2002) tvrdí, že neverbálna komunikácia môže byť častokrát nesprávne interpretovaná. Týmto spôsobom sa bude v rámci metodológie testovať schopnosť študentov adekvátne prekladať a porozumieť jazykovým prostriedkom, ktoré majú implicitný význam, pričom výsledky budeme vyhodnocovať na základe presnosti a konzistencie prekladov vytvorených v testovacej sekcii.

Na podporu komplexného pochopenia a interpretácie výsledkov budú naplánované individuálne alebo skupinové rozhovory, ktoré budú zamerané na podanie spätnej väzby. Tieto stretnutia majú potenciál poskytnúť študentom cenné poznatky o ich výkone, pričom im budú poskytnuté zdroje na neustály rozvoj ich interkultúrnych kompetencií. Toto skúmanie vplyva z interkultúrnych kompetencií na akademický úspech študentov translatológie sa zameriava na to, ako interkultúrne kompetencie ovplyvňujú schopnosť študentov porozumieť a interpretovať jazykové výrazy a prejavy v kontexte prekladu a interakcie s rôznymi kultúrami.

Cieľová vzorka a analýza získaných údajov

Našu cieľovú vzorku tvoria študenti univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, konkrétne študenti filozofickej fakulty na katedre anglistiky a amerikanistiky v študijnom programe translatológia. Dotazník a test odborných zručností bude poskytnutý všetkým študentom prvého ročníka bakalárskeho štúdia. Výskumnú vzorku bude tvoriť sto študentov. Výber výskumnej vzorky bude uskutočnený po analýze všetkých dotazníkov a testov na základe úplnosti. Úspešnosť v našom výskume je nastavená na 65%. Pre získanie komplexnejšieho a spoľahlivejšieho pohľadu na túto problematiku je potrebné spracovať trianguláciu údajov z dotazníkov, testov a osobných rozhovorov. Začneme analýzou získaných dát z dotazníku, ktorá bude zahŕňať aplikáciu deskriptívnej štatistiky, s cieľom sumarizovať odpovede respondentov. Táto analýza bude nasmerovaná k poskytnutiu celkového prehľadu o sebaopoznaní respondentov a zhodnoteniu interkultúrneho povedomia o interkultúrnych kompetenciách. V druhom kroku budeme analyzovať údaje z testov, ktoré sme použili na meranie povedomia o *zdržanlivosti* a prekladateľských a interkultúrnych kompetenciách študentov. Táto analýza bude taktiež zahŕňať aplikáciu deskriptívnej štatistiky, a získané údaje nám poskytnú informácie o schopnostiach študentov porozumieť a interpretovať jazykové výrazy a prejavy v kontexte prekladu a interakcie s rôznymi kultúrami. V teste bude taktiež využitá komparatívna analýza, ktorá bude aplikovaná na sekcii, v ktorej budú mať študenti prekladať vyššie spomenuté jazykové prostriedky. Na základe komparatívnej analýzy budeme môcť aplikovať metódy kontrastívnej lingvistiky a porovnať preklady študentov s paralelným korpusom. V treťom kroku budeme analyzovať údaje z osobných rozhovorov so študentami. Tieto rozhovory nám poskytnú kvalitatívne informácie o skúsenostiach a názoroch študentov na interkultúrne kompetencie. Následne využijeme metódu komparácie, kde sa zameriame na porovnávanie informácií z dotazníku, testov a osobných rozhovorov.

Výskumný cieľ

Hlavným cieľom výskumu je zistiť, aký vplyv majú interkultúrne kompetencie študentov na ich schopnosť prekladať v kontexte interkultúrnej komunikácie. Zameriame sa na výskum *zdržanlivosti* a jej významových implikácií v interkultúrnej komunikácii a translatológii.

Za čiastkové ciele si kladieme:

- Identifikovať najčastejšie výzvy, ktorým čelia študenti translatológie pri preklade v kontexte interkultúrnej komunikácie.
- Preskúmať techniky ako zlepšiť interkultúrne kompetencie študentov translatológie a ich vplyv na prekladateľské procesy a interakciu s rôznymi kultúrami.

ZÁVER

V závere príspevku o interkultúrnych kompetenciách a ich vplyve na schopnosť študentov porozumieť a interpretovať jazykové výrazy v kontexte prekladu môžeme dospieť k nasledujúcim očakávaným výsledkom výskumu. Očakávame, že tieto výsledky prinesú komplexné pochopenie dynamiky, ktorú je možno pozorovať medzi interkultúrnymi kompetenciami a prekladateľskými schopnosťami študentov translatológie. Náš príspevok zdôrazňuje potrebu ďalšieho výskumu v oblasti interkultúrnej komunikácie s ohľadom na vývoj nových prístupov a nástrojov na zlepšenie výučby prekladu. Veríme, že naše výsledky budú ponúkať usmernenia pre vytvorenie efektívnych vzdelávacích aktivít, ktoré podporia rozvoj interkultúrnych kompetencií študentov. Aplikácia výsledkov do praxe by mohla zahŕňať nové metódy výučby prekladu, ktoré zohľadňujú interkultúrne aspekty komunikácie. Tieto nové prístupy by mohli byť implementované v rámci kurzov a programov pre študentov translatológie, s cieľom poskytnúť holistický pohľad na výzvy spojené s prekladom jazykových výrazov, ako je napríklad britská *zdržanlivosť*.

Z hľadiska pedagogiky je možné výsledky výskumu integrovať do osnov prekladateľských študijných programov. Tým by sme študentom poskytli potrebné zdroje na komplexné porozumenie interkultúrnych výziev v procese prekladu a zvýšili ich kultúrne, ako aj interkultúrne povedomie. Vývoj učebných materiálov a cvičení zameraných na preklad rôznych kultúrnych fráz a jazykových výrazov, charakteristických pre určitú kultúru má možnosť prispieť k posilneniu týchto kompetencií. Tým pádom by sa študenti stali lepšie pripravení na dynamické prostredie prekladu v kontexte interkultúrnej komunikácie. Celkovo môže náš výskum prispieť k vytvoreniu lepších podmienok pre vzdelávanie budúcich prekladateľov, pričom zdôrazňujeme význam kultúrneho povedomia a senzitivity v procese prekladu.

Poznámka

Príspevok je výstupom projektu KEGA 008UMB-4/2022 Univerzitné vzdelávanie ako brána k mysleniu: integrácia čitateľských, akademických a kritických zručností ako podmienka intelektuálneho kapitálu univerzít a internacionalizácie vzdelávania.

Literatúra

AL-AZZAWI, Q. O., RHAIF, K. K. 2022. Understatement and Overstatement in Media Coverage of Coronavirus Covid 19 Pandemic. In *Academia Globa: Inderscience Research*, roč. 3. č. 2, ISSN 2776-1010. s. 160-172.

AVRUCH, K. 1998. *Culture and Conflict Resolution*. Washington DC: United States Institute of Peace Press, 153 s. ISBN 1-878379-83-6.

BAKER, E. M., STEAINFATT, T. M. 1999. *Intercultural Communication*. IL: Waveland Press, 292 s. ISBN 978-1577660323.

BARRETT, M., BYRAM, M., LÁZÁR, I. 2014. Developing intercultural competence through education. [online]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/342707876_Developing_intercultural_competence_through_education_Developper_la_competence_interculturelle_par_l'education_Developing_intercultural_competence_through_education

BENNETT, M. J. 1998. Intercultural communication: a current perspective. In M. J. Bennett (ed.) *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected readings*, ISBN 1-877864-62-5, s. 1-34.

BENNETT, M. J. 2004. Becoming Interculturally Competent. In J. S. Wurzel (Ed.) *Toward multiculturalism: A reader in multicultural education*, ISBN 978-0974904009, s. 62-77.

BIRUKOU, A., BLANZIERI, E., GIORGINI, P., GIUNCHIGLIA, F. A Formal Definition of Culture. In: *Models of Intercultural Collaboration and Negotiation*, č. 1, s. 1-26.

BROZMANOVÁ-GREGOROVÁ, A., GALKOVÁ, L., KURČÍKOVÁ, K., ŠOLCOVÁ, J. 2019. *Globálne vzdelávanie na Slovenských vysokých školách vo výskumných súvislostiach*. Banská Bystrica: Belianum, 152 s. ISBN 987-80-557-1635-0.

DEARDORFF, D. K. 2004. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. In *Journal of Studies in International Education*, roč. 10, č. 3, ISSN 10283153, s. 241-266.

FLAYIH, R. M. 2006. A Linguistic Analysis of Understatement. [online]. In *Iraq Journals*, roč. 12, č. 3, s. 57-68. Dostupné na internete: https://iraqjournals.com/article_13219_0.html

GROMOVÁ, E. 2003. *Teória a didaktika prekladu*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 188 s. ISBN 80-9050-587-X.

HAMMER, M. R. 2008. The Intercultural Development Inventory (IDI): An approach for assessing and building intercultural competence. [online]. In ResearchGate. Dostupné na internete:

https://www.researchgate.net/publication/313308386_The_Intercultural_Development_Inventory_IDI_An_approach_for_assessing_and_building_intercultural_competence

HAMMER, M. R., BENNETT, M. J., WISEMAN, R. 2003. Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. In *International Journal of Intercultural Relations*, roč. 27, č. 4, ISSN 1873-7552, s. 421-443.

HARRIS, R. 2008. A Handbook of Rhetorical Devices. [online]. In *Open Journal of Modern Linguistics*, roč. 5, č. 1, 2015. Dostupné na internete: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1411386>

HOFSTEDE G., PEDERSEN, P. B. 2002. *Exploring Culture*. Boston: Nicholas Brealey Publishing. 272 s. ISBN 978-1-87786-4-02

IDI Qualified Administrator, IDI, LLC. Intercultural Development Inventory. [online]. Dostupné na internete: <https://www.idiinventory.com/>

ISRAEL, M. 2008. *A Natural History of Negation*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-80226353371.

JAVORČÍKOVÁ, J. 2021. The art of crossing cultures: intercultural competence of university students revisited. In: *Teória a prax prípravy budúcich translatológov a učiteľov anglického jazyka*, roč. 3, č. 1, s. 133-142.

- JAVORČÍKOVÁ, J., BADINSKÁ, M., LIŽBETINOVÁ, L., BRETT, D. 2021. The need for integration of reading, critical thinking and academic reading skills: a quantitative analysis of Slovak undergraduates' reading performance. In *Journal of Language and Cultural Education*, roč. 9, č. 2, s. 12-29.
- JAVORČÍKOVÁ, J., ZELENKOVÁ, A. 2020. *Voices from beyond: A modern coursebook of cultural studies for philologists*. Bratislava: Z-F Lingua, 249 s, ISBN 978-80-8177-071-5.
- KARP, M., KUNANETS, N., KUCHER, Y. 2021. Meiosis and litotes in *The Catcher in the Rye* by Jerome David Salinger: text mining. In: COLINS-2021: 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems.
- KRONEGGER, S., MRAK, K., SUŠA, R. 2010. *Príručka globálneho občianstva*. Ľubľana: Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj. 78 s. ISBN 978-80-970163-2-6.
- LOPES-FERREIRA, L., BEZANILLA, M. J., ELEXPURE, I. 2018. Integrating Intercultural Competence development into the curriculum through Telecollaboration. A task sequence proposal for Higher Education. In *RED. Revista de Educación*, roč. 58, č. 7, ISSN 1578-7680.
- MEŠKOVÁ, L. 2004. *Identifikovanie a rozvíjanie interkultúrnych kompetencií*. In *Kultúrna inteligencia ako dôležitý predpoklad konkurencieschopnosti Slovenska v globálnom prostredí: zborník vedeckých štúdií z projektu VEGA 1/0934/16*. ISBN 978-80-557-1125-6, s. 58-65.
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej Republiky. 2019. *Stratégia internacionalizácie vysokého školstva do roku 2030*. [online]. In MINEDU. Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/28846-sk/strategia-internacionalizacie-vysokeho-skolstva-do-roku-2030/>
- MILEŘOVÁ, J. 2015. *Globální rozvojové vzdělávání: Proč je nezbytné pro českou společnost a udržitelný rozvoj*. Praha: České fórum pro rozvojovou spolupráci. Dostupné na internete: <https://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/GRV-paper-fors-final-web.pdf>
- MONAKHOVA, E. V., PAVLENKOVA, O. N. 2019. Interpretation of Litotes from the Perspective of Contemporary Science. In *Scientific Journal Modern Linguistics and Methodological-and-Didactic Researches*, roč. 27, č. 4, ISSN 2587-8093, s. 9-21.
- PONDELÍKOVA, I. 2020. *Úvod do medzinárodných kultúrnych vzťahov a interkultúrnej komunikácie*. Banská Bystrica: Dali-BB, 95 s. ISBN 978-80-8141-243-1.
- UNESCO. 2002. *Universal Declaration on Cultural Diversity*. [online]. In: Pondelíková, I. 2020. *Úvod do medzinárodných kultúrnych vzťahov a interkultúrnej komunikácie*. Dostupné na internete: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127162>
- SCHRAMM, W. 1971. The Nature of Communication between Humans. In W. Schramm, & D. F. Roberts (Eds.), *The Process and Effects of Mass Communication*, s. 3-516.
- SHANNON, C., WEAVER, W. 1949. *The Mathematical Theory of Communication*. [online]. IL: The University of Illinois Press – Urbana, s. 125. Dostupné na internete: https://pure.mpg.de/rest/items/item_2383164/component/file_2383163/content
- SPENCER-OATEY, H. 2008. *Culturally Speaking. Culture, Communication and Politeness Theory 2nd edition*. 385 s. ISBN 978-08264-9310-1.
- TOROP, P. 2008. Translation as communication and auto-communication. In *Sign System Studies*, roč. 36, č. 2, ISSN 1736-7409, s. 376-397.
- TULAK, H., WIJAYA, H., RANTE, S. V. N. 2019. The Intercultural Competence in Education Era 4.0: A Learning Strategy for Students of Elementary School in Indonesia. [online]. In *Proceedings of the 1st International Conference of Science and Technology in Elementary*

Education, ICSTEE 2019. Dostupné na internete: <https://eudl.eu/doi/10.4108/eai.14-9-2019.2289961>

VLASOVA, E. 2021. Verbal and non-verbal ways of expressing understatement (based on the material of modern British literature). [online] In SSRN Papers. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3947984

ZARIFOVNA, R. N. 2021. The Significance of Using Euphemisms in Different Fields of Society. In 3rd Global Congress on Contemporary Science and Advancements. [online]. In ECONFERENCEGLOBE. Dostupné na internete: www.econferenceglobe.com

ZELENKOVÁ, A. 2014. *Interkultúrna kompetencia v kontexte vysokoškolského vzdelávania. Ekonomía, manažment a cestovný ruch*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Belianum, 178 s. ISBN 978-80-557-0817-1.

ZAŤKOVÁ, T. 2014. Vysokoškolská výučba a globálne rozvojové vzdelávanie. In *Sborník z medzinárodnej vedeckej konferencie ICOLLE 2014*. Křtiny: Institut celoživotného vzdelávání Mendelovy univerzity v Brně.

Autor

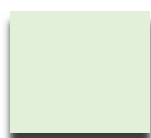
Mgr. Richard Gramanich Štromajer

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Tajovského 51, 974 01 Banská Bystrica

richard.stromajer@umb.sk

JUVENILIA PAEDAGOGICA

2024

Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky
v konceptoch dizertačných prác doktorandov

ISBN 978-80-568-0660-9

© TRNAVSKÁ UNIVERZITA, Pdf TRNAVA, 2024